

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Sosiaalisen vanhemman oikeudet lapsen edun näkökulmasta

Hyvinvointioikeus
Notaaritutkielma

Lyyti Ryyppä

Kevät 2026
Lapin yliopisto

Sisällys	II
Lähteet	III
1 Johdanto	1
1.1 Tutkielman tausta	1
1.2 Tutkimuskysymys, -menetelmä ja aineisto	2
2 Sosiaalisen vanhemman mahdollisuus oheishuoltajuuteen	3
2.1 Oheishuoltajuus käsitteenä	3
2.2 Oheishuoltajuuden hakeminen	4
2.3 Oheishuoltajuuden vahvistaminen	5
3 Lapsen asuminen sosiaalisen vanhemman luona	9
3.1 Edellytykset asumiselle	9
3.2 Asumiskysymyksen ratkaisu	10
4 Sosiaalisen vanhemman mahdollisuus tietojensaantioikeuteen	13
4.1 Tietojensaantioikeuden merkitys	13
4.2 Tietojensaantioikeuden hakeminen ja vahvistaminen	14
5 Sosiaalisen vanhemman mahdollisuus tapaamisoikeuteen	15
5.1 Edellytyksenä erityisen läheinen suhde	15
5.2 Tapaamisoikeuden hakeminen	17
5.3 Tapaamisoikeuden vahvistaminen	18
6 Yhteenveto ja johtopäätökset	19

1 Lähteet

Kirjallisuus

Aaltonen, Anna-Kaisa, Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa: lapsen huolto, tapaamis-oikeus ja elatus. 2. uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2020.

Auvinen, Maija, Huoltoriidat tuomioistuimissa – Sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Suomalainen lakimiesyhdistys 2006.

Cammu, Nola, Intent to parent is what makes a parent? A comparative analysis of the role of intent in multi-parenthood recognition. *Canadian journal of family law* 32 (2) 2019, s. 281–322.

Forsberg, Hannele – Ritala-Koskinen, Aino, Sosiaalityö oikeuden yhteistyökumppanina huoltoriidoissa: Tuomareiden näkökulma olosuhdeselvitystyöhön. *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (1) 2021 s. 28–38.

Gottberg, Eva, Perhesuhteet ja lainsäädäntö. 7. ajantasaistettu painos. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2013.

Hakalehto, Suvianna, Lapsioikeuden perusteet. 2. uudistettu painos. Alma Talent 2025.

Hakalehto, Suvianna – Toivonen, Virve, Lapsen oikeudet perheessä. Kauppakamari 2021.

Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki 2011.

Joslin, Courtney G – NeJaime, Douglas., Multiparenthood. *New York University Law Review* 99 (4) 2024, s. 1242–1337.

Jämsä, Juha – Solantaus, Tytti – Karvinen, Marita – Huuska, Maarit – Huldén, Anders, Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. PS-kustannus 2008.

Kangas, Urpo, Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2023.

Linnanmäki, Kirsikka, Lapsen etu huoltoriidan tuomioistuinsovittelussa. Alma Talent 2019.

Tolonen, Hannele – Linnanmäki, Kirsikka, Uudistunut lapsenhuoltolaki. Alma Talent 2020.

Virallislähteet

HE 88/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

LaVM 12/2018 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 88/2018 vp).

StVL 6/2018 vp. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 88/2018 vp).

United Nations. Committee on the Rights of the Child. General Comment No. 12 (2009). The right of the child to be heard. (CRC/C/GC/12)

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja (Koulu, Sanna – Sihvonen, Ella – Aarnio, Kia – Moring, Anna), Laki ja perheiden monimuotoisuus 2023:22. Helsinki 2023.

Oikeuskäytäntö

KKO 2010:16

Helsingin hovioikeus ratkaisu 27.6.2002 nro 2102

EIT, Keegan v. Ireland, tuomio 26.5.1994

EIT, Kroon and others v. the Netherlands, tuomio 27.10.1994

EIT, Kopf and Libarda v. Austria, tuomio 17.1.2012

EIT, Manuello and Nevi v. Italy, tuomio 20.1.2015

EIT, Nazarenko v. Russia, tuomio 16.10.2015

EIT, Katsikeros v. Greece, tuomio 21.7.2022

1 Johdanto

1.1 Tutkielman tausta

Perheet ovat nykyisin hyvin monimuotoisia ja käsitys samaan perheeseen kuuluvista henkilöistä on subjektiivinen.¹ Ei ole poikkeavaa, että lapsesta huolehtii juridisten vanhempien sijaan tai heidän lisäksi myös muita lapselle läheisiä aikuisia. Tällainen tilanne on tavallinen esimerkiksi uusperheissä, sijaisperheissä ja apilaperheissä². Näissä perhemuodoissa vanhemman parisuhdekumppani tai lapsen sijaisvanhempi voi tosiasiallisesti huolehtia lapsen arjesta ja hänellä voi olla hyvin läheinen, vanhemmuuteen rinnastettava suhde lapseen. Tällaista vanhemmuuden muotoa kutsutaan sosiaaliseksi vanhemmuudeksi.³ Kangas määrittelee sosiaalisen vanhemmuuden aikuisen ja lapsen väliseksi lämpimäksi tunnesiteeksi, johon ei vaadita sukulaisuussuhdetta. Se on oikeudellisesti merkittävä suhde lapsen ja aikuisen välillä ja siksi sen merkitys on kasvanut lainsäädännössä.⁴

Vanhemmuuslain (755/2022) mukaan lapsella voi kuitenkin olla vain kaksi juridista vanhempaa. Tästä syystä lapsesta tosiasiallisesti huolehtivat aikuiset ovat eriarvoisessa asemassa suhteessa toisiinsa. Eriarvoisuus ilmenee etenkin vanhempien erotilanteissa, joissa sosiaalisen vanhemman mahdollisuus pysyä lapsen elämässä on huomattavasti juridista vanhempaa suojattomampi. Joissain tilanteissa sosiaalisen vanhemman ja lapsen välisen suhteen katkeaminen voi olla vastoin lapsen etua. Tällaisten tilanteiden varalta lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (lapsenhuoltolaki, 361/1983) on säädetty muutamista keinoista, joilla lapsen ja sosiaalisen vanhemman on mahdollista ylläpitää suhdettaan. Keskeisimmät käytössä olevat keinot ovat oheishuoltajuuden, tietojensaantioikeuden ja tapaamisoikeuden vahvistaminen. Lapsi voidaan myös määrätä asumaan oheishuoltajansa luona, mikäli sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

¹ Ks. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:22, s. 10.

² Apilaperhe on perhe, jossa lapsella on vanhempia useissa eri perheyksiköissä. Ks. myös Jämsä 2008, s. 40–42.

³ Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:22, s. 243.

⁴ Kangas 2023, s. 36.

1.2 Tutkimuskysymys, -menetelmä ja aineisto

Tutkimuskysymys on, milloin on lapsen edun mukaista, että sosiaaliselle vanhemmalle vahvistetaan lapsenhuoltolaissa säädetyt oikeudet. Kysymys lapsen asumisesta sosiaalisen vanhemman luona liittyy oheishuoltajuuteen, joten myös lapsen etua asumiskysymyksessä tarkastellaan. Suurin osa vanhemmista sopii lapsen huollosta, tapaamisesta ja asumisesta erotilanteessa keskenään ja vahvistaa sopimuksensa sosiaalitoimessa tai käräjäoikeudessa. Mikäli sopuun ei päästä, riita-asiaan voidaan hakea ratkaisua käräjäoikeudesta.⁵ Tässä tutkielmassa käsitellään nimenomaan riitaisia tilanteita, joissa perhe ei pysty sopimaan sosiaalisen vanhemman asemasta lapsen elämässä. Tutkielman ulkopuolelle rajataan lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvien päätösten tarkempaan sisältöön ja päätösten täytäntöönpanoon liittyvät kysymykset.

Tutkimuskysymykseen vastataan lainopin keinoin. Lainoppi on perinteinen oikeustieteellinen tutkimusmetodi, jonka tarkoituksena on tulkita ja systematisoida voimassa olevaa oikeutta.⁶ Tutkielman tavoitteena on lapsenhuoltolain säännöksiä ja esitöitä sekä oikeuskäytäntöä ja lapsioikeudellista kirjallisuutta hyödyntäen löytää vastaus asetettuun tutkimuskysymykseen. Myös oikeusperiaatteiden ja normien yhteensovittaminen on yksi lainopillisen tutkimuksen tehtävä. Tämä tutkielma on lapsioikeudellinen, joten oikeudenalan keskeisiä perusperiaatteita, kuten lapsen edun ensisijaisuutta, lapsen osallisuutta ja perhe-elämän suojaa käytetään tutkielmassa säännösten tulkinnan apuna.

Vanhemmuuteen liittyy monia käsitteitä, joita etenkin arkikielessä käytetään toistensa synonyymeinä ja sekaisin keskenään. Tässä tutkielmassa termit vanhempi ja juridinen vanhempi tarkoittavat aina lapsen oikeudellista vanhempaa. Kun tarkoitetaan sosiaalista vanhempaa, käytetään aina kyseistä termiä. Huoltaja tai oheishuoltaja taas on henkilö, jolla on lapsen huoltajuus, oli hän lapsen vanhempi tai ei. Tekstin sujuvoittamiseksi puhutaan myös tosiasiallisista vanhemmista. Ilmaisuuksia kattaa kaikki lapsesta huolehtivat aikuiset juridisesta roolista riippumatta.

⁵ Forsberg – Ritala-Koskinen 2021, s. 28.

⁶ Hirvonen 2011, s. 21–22.

2 Sosiaalisen vanhemman mahdollisuus oheishuoltajuuteen

2.1 Oheishuoltajuus käsitteenä

Lapsen huolto tarkoittaa juridisesti lapsen henkilöä koskevien asioiden järjestämistä ja hoitamista. Lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai muut henkilöt, joille tehtävä on uskottu.⁷ Huollon sisällöstä ja huoltajien velvollisuuksista on säädetty lapsenhuoltolaissa. Lain 1 §:n 1 momentin mukaan huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi hänen yksilöllisten tarpeidensa ja toivomustensa mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Lisäksi muita lapselle tärkeitä ihmissuhteita on vaalittava. Vaikka huoltajuus kuuluu lähtökohtaisesti lapsen vanhemmille, lapsenhuoltolain 9 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuin voi päättää, että lapsen huolto uskotaan vanhemman tai vanhempien ohella tai sijasta yhdelle tai useammalle henkilölle, joka on antanut siihen suostumuksensa. Tämän lainkohdan perusteella sosiaalisella vanhemmalla voi siis olla mahdollisuus huoltajuuteen.

Hallituksen esityksessä on selvennetty eri huoltomuotoja. Jos lapsella on kaksi vanhempaa ja lapsen huolto uskotaan yhdelle heistä ja lisäksi muulle henkilölle kuin vanhemmalle, kysymys on oheishuoltajan määräämisestä. Sijaishuollosta taas on kyse silloin, kun lapsen huolto määrätään vanhemman sijasta muulle henkilölle, eikä lapsen huoltajaksi jää päätöksen tekemisen jälkeen kumpikaan hänen vanhemmistaan.⁸ Tässä tutkielmassa keskitytään käsittelemään nimenomaan oheishuoltajuutta, koska sijaishuoltoon liittyvät kysymykset ovat enemmän lastensuojelulain (417/2007) piirissä.

Lainkohdan perustelujen mukaan oheishuoltajaksi määrättyllä henkilöllä on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muilla huoltajilla.⁹ Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että oheishuoltaja saa muiden huoltajien tavoin päättää lasta koskevista asioista.¹⁰ Huoltajana toimivan vanhemman oikeuksista poiketen oheishuoltajalla on kuitenkin rajoitetumpi mahdollisuus saada vahvistettua

⁷ Linnanmäki 2019, s. 96.

⁸ HE 88/2018 vp, s. 49.

⁹ HE 88/2018 vp, s. 49.

¹⁰ Tuomioistuin voi kuitenkin lapsenhuoltolain 9 §:n 4 momentin mukaisesti antaa määräyksiä huoltajan tehtävistä, oikeuksista ja velvollisuuksista. Lisäksi se voi päättää tehtävien jaosta huoltajien kesken. Etenkin riitaisissa tapauksissa tuomioistuimen tekemä tehtävienjako voi tulla tarpeeseen.

tapaamisoikeus lapseen. Tätä oikeutta käsitellään jäljempänä luvussa 5. Oheishuoltaja ei ole myöskään elatusvelvollinen, koska elatusvelvollisuus koskee vain vanhempia.¹¹

2.2 Oheishuoltajuuden hakeminen

Oheishuoltajuuden hakijalegitimaatio määräytyy lapsenhuoltolain 14 §:n mukaan. Hakijana voivat olla lapsen vanhemmat yhdessä, toinen vanhemmista, lapsen huoltaja tai hyvinvointialue. Näin ollen oheishuoltajuutta itselleen toivova ei voi toimia asiassa hakijana. Oheishuoltajaksi ehdotetulta tarvitaan lapsenhuoltolain 9 § 1 momentin 2 kohdan mukaisesti suostumus oheishuoltajana toimimiseen. Se, että sosiaalinen vanhempi ei itse voi toimia asiassa hakijana, korostaa juridisen vanhemman oikeuksien painoarvoa suhteessa sosiaalisen vanhemman oikeuksiin.

Oheishuoltajaa koskevat hakemukset vaihtelevat perusteiltaan, mutta tyypillisesti oheishuoltajaa haetaan lähihuoltajan uudelle puolisolle tai samaa sukupuolta oleva pari hakee parisuhteen toista osapuolta lapsen oheishuoltajaksi. Lisäksi oheishuoltajuutta saatetaan hakea lähihuoltajan vanhemmuuden tueksi, jos lähihuoltajalla on psykososiaalisia ongelmia.¹² Esimerkki riitaisesta oheishuoltohakemuksesta voisi olla sellainen, jossa lapsesta pääsääntöisesti huolehtiva vanhempi haluaa uudelle kumppanilleen oheishuoltajuuden, mutta toinen vanhempi vastustaa sitä. Tällöin ei luultavasti päästä sopimaan asiasta, vaan oheishuoltajuuden kumppanilleen toivovan vanhemman on pantava asia hakemuksella vireille tuomioistuimessa. Lapsenhuoltolain 15 §:n 1 momentin mukaan lapsen huolto ja tapaamisoikeutta koskevaa asiaa käsiteltäessä tuomioistuimen on varattava lapsen vanhemmille ja huoltajille tilaisuus tulla kuulluksi. Lainkohdan nojalla oheishuoltajuutta mahdollisesti vastustava vanhempi tai huoltaja saa esitettyä näkemyksensä tuomioistuimelle.

Oheishuoltajuuden perusteeksi ei kuitenkaan riitä pelkkä toive uudesta huoltajasta. Myöskään varautuminen vanhempien eroon tai kuolemaan ei ole peruste oheishuoltajuuden määräämiselle. Näin katsoi Helsingin hovioikeus ratkaisussaan 27.6.2002 nro 2102. Kyseessä oli hakemus kahden oheishuoltajan määräämiseksi lapsella jo ennestään olleiden kahden huoltajan lisäksi.

¹¹ Osana vuoroasumista oheishuoltaja voidaan kuitenkin lapsenhuoltolain 9 a §:n nojalla velvoittaa osallistumaan lapsen kuljettamiseen tai luonapidon aiheuttamiin matkakustannuksiin. HE 88/2018 vp, s. 50.

¹² Aaltonen 2020, s. 47.

Ratkaisu osoittaa, että oheishuoltajan määräämisen pitää olla lapsen edun mukainen ja sille pitää olla lapsen edusta lähtevä tarve.¹³

Lapsenhuoltolain 9 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan lapselle voidaan vahvistaa useampikin kuin yksi oheishuoltaja. Laki ei siis aseta rajoituksia huoltajien lukumäärälle, mutta kahta useampi huoltaja voi vaikeuttaa huoltajien yhteistyötä ja lapsen asioiden joustavaa hoitamista. Kun huoltajia on useita, päätöksentekovastuu jakautuu. Tällöin riski erimielisyyksille kasvaa etenkin jo valmiiksi riitaisissa tilanteissa. Useamman kuin kahden huoltajan määräämistä onkin harkittava huolellisesti. Perusteltua se voi kuitenkin olla esimerkiksi neliapilaperheiden kohdalla. Neliapilaperheet muodostuvat naisparista ja miesparista, jotka ovat tehneet yhdessä päätöksen lapsen hankkimisesta ja haluavat jokainen toimia lapsen vanhempina.¹⁴ Vain kaksi heistä voivat olla juridisia vanhempia, ja siksi oheishuollon vahvistaminen kahdelle muulle antaisi myös heille huoltajalle kuuluvat oikeudet.

2.3 Oheishuoltajuuden vahvistaminen

Lapsenhuoltolaissa ei ole säädetty perusteista oheishuoltajan määräämiselle, vaan tarvetta oheishuollolle arvioidaan lapsenhuoltolain 10 §:n mukaisesti ennen kaikkea lapsen edun näkökulmasta. Lapsen etua pidetään lapsioikeudellisen sääntelyn perusarvona. Lapsen edun ensisijaisuus oikeudellisena periaatteena velvoittaa ja ohjaa ottamaan päätöksenteossa huomioon kaikki lapselle kuuluvat asiayhteydessä merkitykselliset oikeudet.¹⁵ Lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa, jotka koskevat lapsia. Tämä perusperiaate käy ilmi sekä lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 59–60/1991, LOS) 3 artiklan 1 kohdasta että Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklasta.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa asiaa ratkaistaessa on lapsenhuoltolain 10 §:n 1 momentin mukaan otettava huomioon lain 1 §:ssä säädetty huollon tavoitteet. Lainkohdan mukaan huollon on turvattava myönteiset ja läheiset ihmissuhteet paitsi vanhempien välillä myös lapsen ja muiden hänelle läheisten ihmisten välillä. Mikäli lapsi kokee suhteensa sosiaaliseen

¹³ Aaltonen 2020, s. 49.

¹⁴ Aaltonen 2020, s. 48. Ks. myös Joslin – NeJaime 2024, s. 1249.

¹⁵ Ks. lapsen edun ensisijaisuudesta Hakalehto 2025 luku 4.5.

vanhempaan läheiseksi, voi oheishuollon vahvistaminen olla yksi vaihtoehto turvata suhteen säilyminen myös eron jälkeen.

Lapsen edun vastaista on kuitenkin usein se, että lapsesta huolehtivien aikuisten välit ovat riittaiset ja yhteistyö on vaikeaa. Näin ollen oheishuollon uskominen sosiaaliselle vanhemmalle, joka ei kykene huolehtimaan lapsen suhteesta muihin vanhempiin tai huoltajiin, ei yleensä voi olla lapsen edun mukaista. Riitaisissa tapauksissa voikin olla ratkaisevaa, että sosiaalinen vanhempi ei voi saada oheishuoltajuutta, jos välit muihin vanhempiin ovat kovin tulehtuneet. Ratkaisuharkinnassa keskeinen merkitys on myös sillä, millainen suhde lapsella on hänestä erossa asuvaan vanhempaan. Jos esimerkiksi toinen vanhempi ei ole lapsen huoltaja eikä hän ole muutenkaan lapsen elämässä mukana, voi oheishuoltajan määrääminen olla lähtökohtaisesti lapsen edun mukaista. Jos taas lapsella on kaksi hänestä huolehtivaa vanhempaa, oheishuoltajan määräämiselle on vaikea löytää lapsen edun mukaisia perusteita.¹⁶

Myös periaate perhe-elämän suojasta vaikuttaa oheishuoltajuuden arviointiin. Juridisella vanhemmalla on vahva perhe-elämän suoja, koska hänellä on sekä oikeus konkreettisesti viettää perhe-elämää lapsensa kanssa että oikeus osallistua lasta koskevaan päätöksentekoon. Näihin hyvin vahvoihin oikeuksiin puututaan, mikäli sosiaaliselle vanhemmalle vahvistetaan oheishuoltajuus. Juridisen vanhemman perhe-elämän suoja näkyykin siten, ettei hänen asemaansa voida sivuuttaa ilman painavia perusteita. Tuomioistuimen onkin ratkaisuharkinnassaan punnittava, kaventaako oheishuoltajuuden vahvistaminen juridisen vanhemman tosiasiallista päätösvaltaa ja puututaanko hänen oikeuksiinsa merkittävästi. Ennen kaikkea tuomioistuimen on harkittava, onko puuttuminen välttämätöntä lapsen edun vuoksi.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on ratkaisukäytännössään tarkastellut perhe-elämää myös juridisen vanhemmuuden ulkopuolelta. Tuomioistuin on ratkaisuisissaan korostanut sen merkitystä, onko lapsen ja sosiaalisen vanhemman välillä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 8 artiklan tarkoittamaa "perhe-elämää". Tapauksessa *Nazarenko v. Russia* (2015) hakija oli elänyt lapsen kanssa useita vuosia perheenä ja pitänyt lasta omanaan sekä osallistunut lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Myös lapsi oli pitänyt hakijaa isänään. Myöhemmin selvisi, ettei hakija ollut lapsen biologinen isä. Tämän seurauksena hakija menetti oikeudellisen asemansa suhteessa lapseen. EIT katsoi ratkaisussaan, että vaikka biologista sidettä ei ollut, hakijan ja lapsen

¹⁶ Aaltonen 2020, s. 47.

välille oli syntynyt EIS 8 artiklan tarkoittamaa “perhe-elämää”. Tuomioistuin painotti erityisesti sitä, että hakija oli tosiasiallisesti toiminut lapsen isänä. He olivat yhdessä eläneet perhe-elämää ja heidän välillään oli pysyvä suhde ja emotionaalinen side. Tuomioistuin korosti, että harkinta pitää tehdä perustuen lapsen etuun ja tosiasiallisiin ihmissuhteisiin. Pitkäaikainen hoiva- ja kiintymyssuhde voi siis ratkaisun perusteella saada itsenäistä perhe-elämän suojaa.¹⁷

Tapauksessa Keegan v. Ireland (1994) hakija ja lapsen äiti olivat eläneet parisuhteessa ja suunnitelleet lapsen yhdessä, mutta suhde päättyi raskauden aikana. Lapsen syntymän jälkeen äiti antoi lapsen adoption ilman isän tietoa tai suostumusta. Isä pyrki myöhemmin saamaan yhteyden lapseen ja vastusti adoptiota. EIT:n arvioitavaksi tuli kysymys siitä, oliko biologisen isän ja lapsen välillä olemassa EIS 8 artiklan tarkoittamaa “perhe-elämää”, vaikka vanhemmat eivät olleet naimisissa eivätkä asuneet yhdessä lapsen syntyessä. Isä ei ollut myöskään ehtinyt muodostaa hoivasuhdetta lapseen tämän syntymän jälkeen. EIT katsoi, että 8 artikla ei suojaa ainoastaan olemassa olevia suhteita, vaan myös mahdollisuutta kehittää ja ylläpitää perhesuhteita.¹⁸ Tästä syntyi periaate, jonka mukaan perhe-elämä voi syntyä jo potentiaalisen ja tavoitellun vanhemmuussuhteen perusteella. Vaikka tapauksessa on kyse biologisesta vanhemmuudesta, voi ratkaisu antaa ajattelemisen aihetta sille, että tavoitellulle vanhemmuudelle voisi antaa merkitystä myös sosiaalisen vanhemman kohdalla.¹⁹ Ratkaisu on erityisen kiinnostava apilaperheiden näkökulmasta, koska niissä lasta on todella suunniteltu yhdessä ja monista asioista on voitu sopia jo ennen lapsen syntymää, vaikkakaan ei välttämättä oikeudellisesti sitovalla tavalla.²⁰

EIT:n ratkaisukäytäntö osoittaa, että perhe-elämän suoja ei anna juridiselle vanhemmalle ehdontonta yksinoikeutta vanhemmuuden käytännön toteuttamiseen. Jos lapsella on kiinteä suhde sosiaaliseen vanhempansa, myös tämän suhteen suojaaminen voi olla lapsen edun mukaista.

¹⁷ Myös vanhemmassa ratkaisussa Kroon and others v. the Netherlands (1994) tuomioistuin katsoi, että lapsen tosiasialliset suhteet ovat oikeudellisesti merkityksellisiä ja myös sosiaalinen vanhemmuus voi saada EIS 8 artiklan suoja. Tärkeintä on juridisen vanhemman oikeuksien, sosiaalisen vanhemman ja lapsen välisen suhteen sekä ennen kaikkea lapsen edun tasapainottaminen.

¹⁸ Tämä näkökulma eroaa lapsenhuoltolain 9 c §:n lähtökohdasta, jonka mukaan tapaamisoikeutta ei voida vahvistaa sosiaaliselle vanhemmalle, jos tarkoituksena on vasta luoda läheinen ihmissuhde lapsen kanssa.

¹⁹ Ks. myös tavoitellun ja suunnitellun vanhemmuuden merkityksestä sosiaalisen vanhemman näkökulmasta Cammu 2019.

²⁰ Vrt. EIT:n uudempaan ratkaisuun Katsikeros v. Greece (2022), jossa tuomioistuin katsoi, että pelkkä biologinen vanhemmuus ei riitä saamaan EIS 8 artiklan tarkoittamaa suoja, jos tosiasiallinen suhde jää hyvin heikoksi.

EIT:n ratkaisukäytännössä EIS 8 artiklan tarkoittaman “perhe-elämän” muodostumiseen vaikuttavatkin muun muassa yhdessä asuminen, hoiva- ja kasvatustehtävien tosiasiallinen hoitaminen, suhteen kesto ja pysyvyys, emotionaalinen läheisyys ja lapsen käsitys henkilöstä vanhempanaan. Jos tuomioistuin katsoo tällaisen tosiasiallisen perhesuhteen muodostuneen, sosiaalinen vanhempi voi saada EIS 8 artiklan suojaa.

Avuksi ratkaisuharkintaan tuomioistuin voi tarvittaessa pyytää lapsenhuoltolain 16 §:n mukaisesti selvityksen hyvinvointialueen sosiaalilautakunnalta. Kyseessä on olosuhdeselvitys, jonka tarkoituksena on antaa tuomioistuimelle tietoja perheen tilanteesta, lapsen elinolosuhteista ja muista asian ratkaisemiseen vaikuttavista seikoista. Riitaisissa tapauksissa selvitys yleensä pyydetään, koska muutoin ratkaisun perusteena käytetään vain asianosaisten esittämää todistelua. Tuomioistuimen voi olla vaikea saada tietoa kaikista lapsen etuun vaikuttavista seikoista, joten selvityksen on tarkoitus auttaa lapsen kannalta parhaan ratkaisun löytämisessä.²¹ Korkein oikeus onkin katsonut ratkaisussaan KKO 2010:16, että oheishuoltajan määräämistä koskevassa asiassa tuomioistuin voi jättää olosuhdeselvityksen hankkimatta lähinnä riidattomissa asioissa ja kun lapsen etu, tarve oheishuoltajan määräämiselle ja siihen ehdotetun henkilön sopivuus tehtävään saadaan riittävästi selvitettyksi muulla tavalla. Ratkaisun perusteella riitaisissa tapauksissa olosuhdeselvitys tulisi siis aina hankkia.

Olosuhdeselvityksen tekemisen lisäksi sosiaalitoimi hoitaa yleensä myös lapsen kuulemisen oheishuoltoasiassa.²² Lapsenhuoltolain 11 §:n 1 momentin mukaan lapsen omat toivomukset ja mielipide asiassa on selvitettävä ja otettava huomioon sikäli kuin se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista. Lainkohdan taustalla on periaate lapsen osallisuudesta. Periaatteen mukaan lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä sekä oikeus saada tämä näkemys otetuksi huomioon kaikissa häntä itseään koskevissa asioissa. Periaatteen mukaiset oikeudet sisältyvät muun muassa LOS 12 artiklaan, Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklaan, Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 3 momenttiin sekä yleissopimukseen vammaisten oikeuksista 7 artiklan 3 kohtaan.

²¹ Gottberg 2013, s. 179. Sosiaalitoimen rooleista ks. Auvinen 2006 ja tuomareiden näkökulmasta olosuhdeselvitystyöhön ks. Forsberg – Ritala-Koskinen 2021.

²² Gottberg 2013, s. 179.

Lapsen mielipide on lapsenhuoltolain 11 §:n 2 momentin mukaan selvitettävä hienovaraisesti ja siten, ettei siitä aiheudu haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa välisille suhteille. Tämän vaatimuksen vuoksi juuri sosiaalitoimi hoitaa yleensä lapsen kuulemisen. Lapsenhuoltolain 15 a §:n mukaan lasta voidaan kuitenkin kuulla myös tuomioistuimessa, jos se on asian ratkaisemisen kannalta tarpeen ja siihen on lapsen suostumus. Alle 12-vuotiasta voidaan lainkohdan nojalla kuulla henkilökohtaisesti vain, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi eikä se aiheuta lapselle merkittävää haittaa.²³ Lapsen oikeuksien komitea on lasten osallisuutta koskevassa yleiskommentissa 12 kuitenkin korostanut, ettei lapsen oikeutta ilmaista näkemystään saa sijoittaa ikärajoihin. Komitean mukaan jokaisella lapsella, joka pystyy muodostamaan näkemyksensä tietystä asiasta, on oikeus ilmaista mielipiteensä ja saada se otetuksi huomioon.²⁴ Osallisuusperiaate on kiinteässä yhteydessä lapsen edun periaatteeseen, minkä takia lapsen edun mukainen ratkaisu sisältää lähtökohtaisesti aina lapsen mielipiteen huomioon ottamisen.²⁵

3 Lapsen asuminen sosiaalisen vanhemman luona

3.1 Edellytykset asumiselle

Lapsenhuoltolain 9 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuin voi päättää, että lapsen tulee asua hänelle määrätyn sijais- tai oheishuoltajan luona. Saman pykälän 4 kohdassa säädetään, että tuomioistuin voi päättää, että lapsen tulee asua vuorotellen vanhempiansa tai toisen vanhempansa sekä hänelle määrätyn sijais- tai oheishuoltajan luona. Lapsi voi siis asua sosiaalisen vanhempansa luona, mikäli tämä toimii lapsen oheishuoltajana. Vuoroasumisesta on hallituksen esityksen mukaan kyse, kun lapsi asuu vähintään 40 prosenttia kalenterivuodesta kummankin vanhempansa luona.²⁶

²³ Ks. lapsen kuulemisesta tuomioistuimessa Hakalehto 2025, s. 282.

²⁴ CRC/C/GC/12, s. 8.

²⁵ Ks. osallisuusperiaatteesta Hakalehto 2025, luku 4.4.

²⁶ HE 88/2018 vp, s. 20. Tässä yhteydessä tarkoitetaan myös sosiaalista vanhempaa.

Lain sanamuodosta saattaa saada käsityksen, että lapsi voisi asua kolmessa eri kodissa vuorotellen. Lapsen asuminen useammassa kuin kahdessa kodissa on kuitenkin lain esitöissä nimenomaisesti kielletty.²⁷ Kielto asettaakin lapsen edun ensisijalle suhteessa tosiasiallisten vanhempien toiveisiin, koska asuminen kolmessa eri kodissa aikatauluttaisi lapsen arkea merkittävästi. Lapselle olisi iästään riippumatta todennäköisesti hyvin kuormittavaa vaihtaa jatkuvasti asuinpaikkaa ja elää kolmen eri kodin tapojen ja sääntöjen mukaisesti.

Kolmen kodin kielto vaikeuttaa kuitenkin huomattavasti lapsen mahdollisuutta asua sosiaalisen vanhemman luona. Käytännössä esimerkiksi apilaperheessä, jossa lapsi on jo alkujaan asunut kahdessa kodissa, lapsen asuminen sosiaalisen vanhemman luona vaatisi, että lapsi ei enää asuisi lainkaan toisen juridisen vanhempansa luona. Tilanne on haastava, koska apilaperheessä kaikki tosiasialliset vanhemmat ovat olleet lapsen elämässä alusta alkaen, eikä lapsi todennäköisesti itse erottele heitä sen mukaan, kuka on juridisesti hänen vanhempansa tai huoltajansa. Uusperheessä tilanne voi olla hieman erilainen. Usein sosiaalinen vanhempi on juridisen vanhemman kumppani, joka on tullut lapsen elämään vasta myöhemmin. Lapsi on voinut uusperhearjessaan asua kahdessa eri kodissa juridisten vanhempiensa luona. Jos toinen vanhemmista eroaa uudelleen, vaatii painavia perusteita, että lapsi määrättäisiin asumaan sosiaalisen vanhemman luo juridisen vanhemman sijaan. Tilanteita on kuitenkin erilaisia, ja ratkaisu asumisesta pyritään tekemään lapsen edun mukaisesti.

3.2 Asumiskysymyksen ratkaisu

Kuten muunkin huoltoasian, myös asumista koskevan ratkaisun tekemistä ohjaavat etenkin lapsenhuoltolain 10 § ja 11 §.²⁸ Jälkimmäinen lainkohta edellyttää, että lapsen mielipide asumista koskevassa asiassa selvitetään ja otetaan ratkaisua tehtäessä huomioon. Luonnollisesti on pyrittävä selvittämään, kenen tai keiden luona lapsi itse haluaisi asua. Lapselta voidaan tiedustella myös sitä, miltä hänestä tuntuisi asua kahdessa eri kodissa ja millaisena hän ajattelisi kokevansa asuinpaikkojen vaihtelun. Lapsella voi jopa olla ajatus siitä, miten hän näkisi tietynlaisen asumis-

²⁷ HE 88/2018 vp, s. 44.

²⁸ Vaikka säännöksissä ei nimenomaisesti mainita, että lapsen asumista ja tapaamisoikeutta koskevaa harkintaa ohjaavat kriteerit koskevat myös muuta henkilöä kuin lapsen vanhempaa, on se kuitenkin selvää lain kokonaistarkoituksen ja 9 c §:n 2 momentin viittaussäännöksen perusteella. Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 191.

ratkaisun vaikuttavan tulevaisuudessa esimerkiksi harrastusmahdollisuuksiin tai kaverisuhteen ylläpitoon. Lapselta selvittävät asiat ja hänen näkemyksilleen annettava painoarvo riippuu tietenkin lapsen iästä ja kehitystasosta. Lapsi ei välttämättä edes halua tuoda mielipidettään esille esimerkiksi siksi, että hän ei halua valita puolia hänelle tärkeiden aikuisten välillä. Lapsen mielipiteen selvittäminen on tärkeää, mutta tuomioistuin ei luonnollisesti ole sidottu lapsen näkemykseen hänelle parhaasta asumisratkaisusta.

Asumista koskevan ratkaisun kannalta 10 §:n 3 momentilla on erityistä painoarvoa. Lainkohdan mukaan yksi asumismuodon valintaa ohjaava kriteeri on lapsen ikä ja kehitystaso. Hallituksen esityksessä on tuotu esiin, että elinympäristön pysyvyys on tärkeää pienen lapsen kehitykselle.²⁹ Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mukaan vuoroasuminen voi etenkin pienillä lapsilla vaarantaa lapsen kiintymyssuhteita ja arjen ennakoitavuutta. Tällöin lapsen turvallisuudentunne voi horjua. Myös isommille lapsille vuoroasumisen aiheuttamat jatkuvat muutokset voivat aiheuttaa haitallista kuormitusta. Näin ollen valiokunta painottaa, että asumisratkaisua tehtäessä on harkittava yksittäistapauksessa lapsen kannalta paras ratkaisu.³⁰

Asumisjärjestelyjä harkittaessa on otettava huomioon myös ajan kulumisen, sillä lapsenhuoltolain 10 §:n 1 momentin mukaan ratkaisun on turvattava huollon ja tapaamisoikeuden tarkoitus ja tavoitteet myös vastaisuudessa. Lapsen edun arvioinnissa onkin kysymys tulevaisuuden ennustamisesta, sillä ratkaisuhetken tietojen perusteella valitaan se vaihtoehto, jonka arvioidaan parhaiten toteuttavan lapsen etua tulevaisuudessa.³¹ Toki asumisjärjestelyn vaikutukset lapseen ja lapsen olosuhteisiin voivat muuttua lapsen eri ikävaiheissa.³²

Myös lapsen luonne ja mahdolliset erityistarpeet on otettava huomioon. Hallituksen esityksessä on huomautettu, että jollekin lapselle asuinpaikan vaihtelu voi sopia hyvin, mutta toiselle muutokset voivat tuntua vieraalta ja stressaavalta.³³ Erityisesti lapset, joilla on neurologisia poikkeamia tai kehityksellisiä viivästyksiä tarvitsevat usein hyvin rutiininomaista ja johdonmukaista arkea.³⁴ Mikäli lapsella on vamma tai sairaus, joka edellyttää kodissa erityisjärjestelyjä, voi vuoroasuminen aiheuttaa käytännön haasteita. Lapsen asuinpaikan vaihtelu voi olla mahdotonta,

²⁹ HE 88/2018 vp, s. 57.

³⁰ StVL 6/2018 vp, s. 4.

³¹ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 186.

³² Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 193.

³³ HE 88/2018 vp, s. 57.

³⁴ Aaltonen 2020, s. 115.

jos erityisjärjestelyjä ei ole molemmissa kodeissa.³⁵ Muun muassa tällaisia asioita on otettava huomioon, kun pohditaan voisiko vuoroasuminen oheishuoltajan luona olla lapsen edun mukaista.³⁶

Hallituksen esityksen mukaan myös vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyys on merkityksellinen. Lapsen tulisi myös vuoroasumistilanteissa pystyä käymään asuinpaikastaan riippumatta samassa päiväkodissa tai koulussa.³⁷ Varttuneemmalla lapsella myös harrastukset ja kaverisuhteiden ylläpito vaativat usein sitä, että vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyys ei ole liian suuri.

Jotta lapsen osittainen asuminen oheishuoltajan luona olisi mahdollista, tulisi kaikilla tosiasiallisilla vanhemmilla olla kyky yhteistyöhön lasta koskevissa asioissa. Lain esitöissä on otettu kantaa siihen, että vanhempien yhteistyön on oltava mahdollisimman sujuvaa. Jos yhteistyö ei toimi, lapsi saattaa joutua kantamaan hänelle kuulumatonta vastuuta vanhempien riitaisuuksista.³⁸ Tuomioistuimet ovatkin suhtautuneet vuoroasumisen vahvistamiseen torjuvasti silloin, kun vanhemmat ovat riitaiset.³⁹ Vaikka muut edellä käsitellyt asumiskysymyksen ratkaisuperusteet puoltaisivat asumista vuorotellen vanhemman ja oheishuoltajan luona, voi riitaisessa tapauksessa lapsesta huolehtivien aikuisten yhteistyön puute estää vuoroasumisen. Kaikkia mainittuja seikkoja tulee kuitenkin tarkastella sekä yksittäin että kokonaisuutena.⁴⁰

Lapsen määrääminen asumaan sosiaalisen vanhemman luona kajoaa juridisen vanhemman nauttimaan perhe-elämän suojaan erittäin vahvasti. Tästä syystä vanhemmalla on oikeus lapsenhuoltolain 15 §:n nojalla tulla kuulluksi asumisratkaisua tehtäessä. Käytännössä on hyvin epätoivottavaa, että tuomioistuin määräisi lapsen muuttamaan kokonaan tai osin pois juridisen vanhemman luota, jos vanhempi on kyvykäs huolehtimaan lapsesta. Usein lapsen edun mukaisena pidetään myös sitä, että hänen asumisjärjestelyjään ei muuteta.

³⁵ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 193.

³⁶ Ks. lisää lapsen ominaisuuksien vaikutuksesta asumisratkaisuun Aaltonen 2020, s. 115–117.

³⁷ HE 88/2018 vp, s. 57. Ks. Myös Aaltonen 2020, s. 121–122.

³⁸ HE 88/2018 vp, s. 57.

³⁹ Aaltonen 2020, s. 118. Ks. myös Auvinen 2006, s. 364–370.

⁴⁰ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 190.

4 Sosiaalisen vanhemman mahdollisuus tietojensaantioikeuteen

4.1 Tietojensaantioikeuden merkitys

Lähtökohta on, että oikeus saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja kuuluu lapsen huoltajalle.⁴¹ Näin ollen oheishuoltajana toimivalla sosiaalisella vanhemmalla on lain nojalla tietojensaantioikeus. Lapsenhuoltolain uudistuksessa tietojensaanti on kuitenkin aiempaa selkeämmin erotettu huoltajuudesta.⁴² Mikäli sosiaalinen vanhempi ei ole lapsen oheishuoltaja, hänellä voi lapsenhuoltolain 9 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella kuitenkin olla mahdollisuus tietojensaantioikeuteen.

Lainkohdan mukaan tuomioistuin voi päättää, että vanhemmalla, joka ei ole lapsen huoltaja, tai muulla henkilöllä, joka on antanut tähän suostumuksensa, on sama oikeus kuin huoltajalla saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja viranomaisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta joko kaikissa tai päätöksessä määrätyissä asioissa. Tietojensaantioikeus voidaan rajata koskemaan vain tiettyjä tahoja, esimerkiksi päiväkotia. Toisaalta voidaan myös sopia, että vanhemmalla tai muulla henkilöllä on lähtökohtaisesti yleinen tietojensaantioikeus, mutta se ei kuitenkaan koske määrättyjä asioita, esimerkiksi terveyden- ja sairaanhoitoa. Lisäksi hallituksen esityksessä nostetaan esiin, että muun kuin huoltajan oikeus saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja ei voi koskaan olla laajempi kuin huoltajan tietojensaantioikeus.⁴³

Tietojensaantioikeudella tavoitellaan sitä, että vanhemmalla tai muulla läheisellä henkilöllä, joka ei ole lapsensa huoltaja, on mahdollisuus seurata lapsen elämää silloinkin, kun hän ei saa tietoja suoraan huoltajalta. Tietojensaantioikeus voi olla tärkeä myös lapsen terveydentilasta huolehtimiseksi mahdollisten tapaamisten aikana. Tietojensaantioikeudella pyritään myös ehkäisemään lasta vahingoittavia riitoja vanhempien välillä tilanteessa, jossa vanhemmat eivät pysty asiallisesti kommunikoimaan keskenään.⁴⁴ Joissain tapauksissa saattaa olla lapsen edun mukaista, että esimerkiksi lapsenhuoltolain 9 c §:ssä tarkoitetulla lapselle erityisen läheisellä henkilöllä, jota lapsella on oikeus tavata, on oikeus saada tietoja lapsen asioista. Tietojensaantioikeus voi

⁴¹Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 118.

⁴²Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 119.

⁴³HE 88/2018 vp, s. 42.

⁴⁴Aaltonen 2020, s. 42.

edistää hänen mahdollisuuksiaan huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta silloin, kun lapsi on vahvistetun tapaamisoikeuden nojalla hänen luonaan.⁴⁵

4.2 Tietojensaantioikeuden hakeminen ja vahvistaminen

Tietojensaantioikeutta saa lapsenhuoltolain 14 §:n mukaisesti hakea lapsen vanhemmat, toinen heistä, lapsen huoltaja tai hyvinvointialue. Lisäksi henkilö, jolle on jo aiemmin vahvistettu oikeus saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja, voi tehdä hakemuksen, joka koskee tämän oikeuden muuttamista. Sosiaalinen vanhempi ei siis itse voi hakea tietojensaantioikeutta, mutta häneltä tarvitaan suostumus hakemukseen.

Sosiaalisen vanhemman hakijalegitimaation puute voi riitaisissa tilanteissa olla esteenä sille, että hän voisi saada vahvistetun tietojensaantioikeuden. Näin siksi, että sosiaalisen ja juridisen vanhemman erottua, ei juridinen vanhempi välttämättä halua hakea tietojensaantioikeutta entiselle puolisolleen. Tilanteita on kuitenkin monenlaisia, ja esimerkiksi apilaperheessä toinen perheyksikkö voi pitää sosiaalisen vanhemman tietojensaantioikeutta hyödyllisenä ja käyttää mahdollisuutta hakemuksen tekemiseen.

Kun tietojensaantioikeudesta päätetään, arviointi lapsen edusta on tehtävä aina tapauskohtaisesti. Harkinnassa on punnittava sekä oikeuden myöntämistä puoltavat että sitä vastaan puhuvat seikat. Tietojensaantioikeus voi yhtäältä edistää lapsen hoidosta ja kasvatuksesta huolehtimista mahdollisten tapaamisten aikana, mutta toisaalta on samalla huomioitava lapsen turvallisuus ja oikeus yksityiselämän suojaan. Käytännössä on pohdittava sitä, kuinka laajana tietojensaantioikeus kannattaa määrätä kenellekin.⁴⁶ EIT on ratkaisukäytännössään katsonut, että lasten oikeutta yksityisyyteen tulee erityisesti suojata, koska kyse on haavoittuvasta ryhmästä.⁴⁷ Yksityisyyden suojan piiriin kuuluu myös lapsen oikeus päättää ihmissuhteistaan. Osin tästä syystä myös tietojensaantioikeudesta päätettäessä on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä lapsen mielipide lapsenhuoltolain 11 §:n mukaisesti. Lapsen näkemyksen selvittämisen osalta voidaan viitata luvussa 2.3 sanottuun.

⁴⁵ HE 88/2018 vp, s. 44.

⁴⁶ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 121.

⁴⁷ Hakalehto 2025, s. 246.

5 Sosiaalisen vanhemman mahdollisuus tapaamisoikeuteen

5.1 Edellytyksenä erityisen läheinen suhde

Lapsen ja vanhemman välisestä tapaamisoikeudesta säädetään lapsenhuoltolain 2 §:ssä. Lainkohdan mukaan tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. Tämä säännös koskee kuitenkin vain tapaamisoikeutta lapsen ja juridisen vanhemman välillä. Vuoden 2019 lapsenhuoltolain uudistuksessa lakiin lisättiin 9 c §, jonka myötä lapselle voidaan vahvistaa oikeus tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä, jonka kanssa hänellä on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava vakiintunut suhde.⁴⁸ Sosiaalisen vanhemman käsitettä ei ole laissa määritelty, mutta lapsen ja sosiaalisen vanhemman välillä on usein lainkohdassa kuvatun kaltainen suhde. Näin ollen sosiaalisella vanhemmalla on 9 c §:n nojalla mahdollisuus vahvistettuun tapaamisoikeuteen.

Lainkohdan mukaan tapaamisoikeutta vahvistettaessa ja toteutettaessa sovelletaan muuten, mitä lapsen ja vanhemman välisestä tapaamisoikeudesta säädetään. Tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa olla ajoittain hänelle erityisen läheisen henkilön luona tai tavata tätä muualla. Yhteyttä voidaan pitää myös muilla tavoin, esimerkiksi puhelimitse. Yhteydenpidon tarkemmista yksityiskohdista määrätään tapauskohtaisesti erikseen.⁴⁹ Vanhemman ja lapsen välisestä tapaamisoikeudesta poiketen, 9 c §:ssä tarkoitettua tapaamisoikeutta ei voida vahvistaa, jos tapaamisoikeuden tarkoituksena on vasta luoda läheinen suhde lapseen. Tapaamisoikeutta ei siten voida vahvistaa esimerkiksi siinä tarkoituksessa, että lapsi voisi rakentaa suhdetta isovanhempiinsa tai muihin sukulaisiinsa.⁵⁰

Edellytys tapaamisoikeuden vahvistamiselle on siis se, että lapsen ja erityisen läheisen henkilön suhde on verrattavissa lapsen ja vanhemman väliseen vakiintuneeseen suhteeseen. Hallituksen esityksessä ja lakivaliokunnan mietinnössä on arvioitu erityisen läheisyyden käsitettä. Hallituksen esityksessä on linjattu, että erityisen läheisen henkilön määritelmä on suppea. Säännök-

⁴⁸ Uudistus seuraa pohjoismaista linjaa. Ks. HE 88/2018 vp, s. 11–13, jossa on kuvattu muiden Pohjoismaiden sääntelyä.

⁴⁹ HE 88/2018 vp, s. 54.

⁵⁰ Aaltonen 2020, s. 188–189.

sessä tarkoitetun suhteen syntyminen edellyttää lain perustelujen mukaan pitkäaikaista ja läheistä kanssakäymistä, tyypillisesti asumista samassa taloudessa lapsen kanssa ja päivittäistä osallistumista lapsen hoitoon ja kasvatukseen tuona aikana.⁵¹ Tällainen suhde voi tietyissä tapauksissa muodostua samassa taloudessa asuneeseen isovanhempaan tai sijaisvanhempaan taikka vanhemman puolisoon, joka on sittemmin eronnut lapsen vanhemmasta. Perusteluissa nostettiin esiin, että lapsen hakeminen päivittäin päiväkodista tai koulusta ei yksinään ole riittävä peruste tapaamisoikeuden vahvistamiselle.⁵² Säännöstä sovellettaessa tulee huomioida myös EIS:n perhe-elämän suojaa koskeva 8 artikla ja sen tulkintakäytäntö.⁵³ Tämän osalta voidaan huomioida jo luvussa 2.3 oheishuoltajuuden vahvistamisen yhteydessä esitelty EIT:n ratkaisut. Käsitely perhe-elämästä liittyy keskeisesti myös tapaamisoikeuden vahvistamiseen.

EIT on tapauksessa *Kopf and Liberda v. Austria* (2012) ottanut kantaa siihen, että ajan kuluminen vaikuttaa arvioon lapsen ja läheisen henkilön suhteen kiinteydestä. Jos lapsen ja läheisen henkilön yhteydenpito on pitkäksi aikaa katkennut esimerkiksi vanhempien eron jälkeen, lapsen näkökulmasta suhde ei välttämättä ole enää erityisen läheinen. Kyseisessä tapauksessa tuomioistuimien totesi lapsen ja sijaisvanhempien suhteen olleen vanhemmuussuhteeseen verrattava, mutta vuosia kestäneet oikeusprosessit olivat osaltaan vaikuttaneet siihen, ettei tapaamisoikeuden vahvistamista lapsen ja sijaisvanhempien välille katsottu enää lapsen edun mukaiseksi.⁵⁴ Tapauksessa *Manuello and Nevi v. Italy* (2015) valittajina olivat lapsen isovanhemmat, jotka eivät olleet saaneet tavata lapsenlastaan 12 vuoteen, koska tämä oli sijoitettuna toisten isovanhempiensa luokse. Perhe-elämän suojan katsottiin tässäkin ulottuvan tapaukseen, vaikka valittajat eivät varsinaisesti olleet asuneet yhdessä lapsen kanssa. Heidän välisensä yhteydenpito oli kuitenkin ollut laajaa.⁵⁵

⁵¹ Lakivaliokunta taas katsoi, ettei erityisen läheisen henkilön määritelmä edellytä aiempaa asumista samassa taloudessa, vaikka sitä voidaan pitää yhtenä selkeimpänä tapana osoittaa henkilön ja lapsen suhteen erityistä läheisyyttä. LaVM 12/2018 vp, s. 13.

⁵² HE 88/2018 vp, s. 54.

⁵³ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 176.

⁵⁴ Aaltonen 2020, s. 189.

⁵⁵ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 176.

5.2 Tapaamisoikeuden hakeminen

Lapsenhuoltolain 14 §:n mukaan lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan asian voivat panna vireille lapsen vanhemmat yhdessä, toinen heistä, lapsen huoltaja tai hyvinvointialue. Lisäksi 9 c §:ssä tarkoitettu lapselle erityisen läheinen henkilö voi tehdä hakemuksen, joka koskee lapsen oikeutta tavata häntä. Hallituksen esityksen mukaan hakijan oma ilmoitus läheisestään olisi riittävä peruste vireillepano-oikeuteen, mutta hakemuksessa on esitettävä perusteet läheisasemalle.⁵⁶ Käytännössä läheisasema tarkoittaa edellä esitettyjä kriteereitä erityisen läheisestä ja vanhemmuuteen rinnastettavasta suhteesta.

Sosiaalisella vanhemmalla on siis mahdollisuus erityisen läheisenä henkilönä hakea tapaamisoikeutta itse. Lapsen vanhemmille ja huoltajille, sekä sille, jolle mahdollisesti on jo aikaisemmin vahvistettu 9 c §:n mukainen tapaamisoikeus, on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi lapsenhuoltolain 15 §:n mukaisesti. Mikäli sosiaalinen vanhempi ei ole itse asiassa hakijana, on myös hänellä oikeus tulla kuulluksi.⁵⁷ Sosiaalisen vanhemman mahdollisuus toimia itse asiassa hakijana kertoo siitä, että tapaamisoikeus kajoaa oheishuoltajuutta vähemmän juridisen vanhemman oikeuksiin. Vahvistetun tapaamisoikeuden myötä päätösvalta lapsen asioista ei jakaudu tosiasiallisten vanhempien kesken, eikä lasta voida määrätä asumaan sosiaalisen vanhemman luokse.

Riitaisissa tapauksissa hakijana todennäköisesti on juuri sosiaalinen vanhempi. Hän voi hakea tapaamisoikeutta riippumatta siitä, onko hän lapsen oheishuoltaja vai ei. Vaikka sosiaalinen vanhempi olisi ollut lapsen oheishuoltaja jo ennen eroa, hänellä ei eron jälkeen kuitenkaan automaattisesti ole tapaamisoikeutta lapseen. Lakivaliokunta katsoikin, että säännöksen soveltamiselle on käytännössä tarvetta lähinnä riitaisissa tapauksissa. Tällaisissa tilanteissa vanhemmat eivät myötävaikuta lapsen ja hänelle erityisen läheisen henkilön välisen suhteen säilymiseen.⁵⁸ Tämä varmasti pitää paikkansa, koska riidattomissa tapauksissa ei luultavasti ole tarvetta ryhtyä tuomioistuinprosessin kautta vahvistamaan tapaamisoikeutta, vaan tapaamisista ja yhteydenpidosta sovitaan perheiden arjessa.

⁵⁶ HE 88/2018 vp, s. 59.

⁵⁷ HE 88/2018 vp, s. 55.

⁵⁸ LaVM 12/2018 vp, s. 6.

5.3 Tapaamisoikeuden vahvistaminen

Lapsenhuoltolain 9 c §:n 1 momentissa säädetään, että tapaamisoikeus vahvistetaan tuomioistuimen päätöksellä. Näin ollen tapaamisoikeutta lapsen ja muun kuin vanhemman välille ei voida edes riidattomissa tapauksissa vahvistaa sosiaalilautakunnassa. Tuomioistuimen harkitessa tapaamisoikeuden vahvistamista, on sen otettava huomioon lapsenhuoltolain 10 §:n 1 momentin mukaisesti lapsen etu. Lainkohdan mukaan huomiota on kiinnitettävä erityisesti siihen, miten lain 1 §:ssä ja 2 §:ssä säädetty huollon ja tapaamisoikeuden tavoitteet toteutuvat parhaiten tulevaisuudessa. Lisäksi tehtäessä ratkaisua tapaamisoikeudesta on 10 §:n 3 momentin mukaan huomioitava erityisesti lapsen ikä ja kehitystaso, lapsen luonne ja taipumukset sekä lapsen mahdolliset erityistarpeet. Osin samoihin asioihin kiinnitetään huomiota myös asumisratkaisua tehtäessä, joten näitä harkintaperusteita on käsitelty jo luvussa 3.2.

Arvioinnissa on otettava huomioon se kokonaisuus, joka tapaamisoikeuden vahvistamisesta seuraa.⁵⁹ Tällä tarkoitetaan sitä, millaiseksi lapsen arki tapaamisoikeuden seurauksena muodostuu. Voidaan esimerkiksi pohtia, tuleeko lapsen arjesta liian kuormittavaa tai stressaavaa. Lapsenhuoltolain uudistamisen yhteydessä lakivaliokunta katsoi, että 9 c §:n mahdollistama tapaamisoikeus voi kuormittaa ja pirstaloida lapsen elämää liikaa. Lisäksi lakivaliokunta nosti esiin, että säännökseen voi liittyä riski riitaisuuksien lisääntymisestä lapsen elämässä.⁶⁰ Molemmat näkökulmat on otettava huomioon päätösharkinnassa, mutta toisaalta painoarvoa tulee antaa yhtä lailla sille, mitä positiivista tapaamisoikeus toisi lapsen elämään.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta taas katsoi, että lapsen etu menee ratkaisuharkinnassa aina muiden periaatteiden edelle. Siten myös mahdollisuutta lapsen ja tälle erityisen läheisen henkilön tapaamisoikeuden vahvistamiselle tulisi valiokunnan näkemyksen mukaan käyttää vain silloin, kun tapaamisten vahvistamisen harkitaan yksittäistilanteessa olevan tarpeen ja perusteltua lapsen edun kannalta. Valiokunta korosti, että kyseessä on lapsen tapaamisoikeus läheiseen, ei tämän tapaamisoikeus lapseen. Tästä syystä lapsen näkemykselle on annettava korostunut merkitys.⁶¹

⁵⁹ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 177.

⁶⁰ LaVM 12/2018, s. 6

⁶¹ StVL 6/2018 vp, s. 3.

Lapsen edun punnintaan kuuluukin lapsenhuoltolain 11 §:n mukaisesti lapsen mielipiteen selvittäminen. Varsinkin varttuneemman lapsen osalta on syytä antaa huomattava merkitys sille, pitääkö lapsi itse sosiaalista vanhempaa itselleen erityisen läheisenä ja haluaako hän tavata tätä säännöllisesti.⁶² Tapaamisoikeus erityisen läheiseen henkilöön voi parhaimmillaan toteuttaa lapsen oikeuksien sopimuksen lähtökohtaa lapsen oikeudesta päättää ihmissuhteistaan. Arvioinnin tueksi tuomioistuimien voi hankkia olosuhdeselvityksen sosiaalilautakunnalta lapsenhuoltolain 16 §:n nojalla.⁶³ Olosuhdeselvitystä laatiessaan selvitystyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden tulee keskustella lapsen kanssa henkilökohtaisesti. Lapsen kanssa keskustellaan kuitenkin vain, jos se on mahdollista lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden ja lapsi suostuu keskusteluun.⁶⁴ Olosuhdeselvityksen tekemistä on käsitelty laajemmin luvussa 2.3.

Tapaamisoikeuden vahvistamisen edellytyksiä on siis aina harkittava tapauskohtaisesti. Kyseinen säännös on melko uusi, eikä sen soveltamisesta ole vielä kansallisia ennakkotapauksia. Aika näyttää, miten tuomioistuimet tulevat määrittelemään erityisen läheisen, vanhemmuuteen rinnastettavan suhteen. Joka tapauksessa perherakenteiden monimuotoistuksessa on tarpeellista, että lainsäädäntö mahdollistaa tietyissä rajoissa eri henkilöiden huomioon ottamisen lapsen tapaamista järjestettäessä.⁶⁵ Tapaamisoikeuden mahdollistava säännös huomioi sosiaaliset vanhemmat ja monimuotoiset perhesuhteet erotilanteissa sekä vahvistaa lapsen mahdollisuutta pitää yhteyttä kaikkiin hänelle läheisiin ihmisiin.⁶⁶

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkielman tavoitteena on selvittää, milloin on lapsen edun mukaista, että sosiaalinen vanhempi saa lapsenhuoltolaissa säädetyn oheishuoltajuuden, tietojensaantioikeuden tai tapaamisoikeuden. Lisäksi tarkastellaan, milloin on lapsen edun mukaista, että lapsi määrätään asumaan oheishuoltajansa luona. Tutkielma on rajattu koskemaan riitaisia tilanteita, joissa sopiminen ei ole mahdollista. Näin ollen keskeisinä lainkohtina ovat lapsenhuoltolain 9 §, joka koskee tuomio-

⁶² HE 88/2018 vp, s. 54.

⁶³ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 178.

⁶⁴ Kangas 2023, s. 166.

⁶⁵ HE 88/2018 vp, s. 17.

⁶⁶ Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 172.

istuimen päätöstä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä 9 c §, joka koskee lapsen oikeutta tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa. Tuomioistuimen päätösharkinta huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa perustuu lain 10 §:ään ja 11 §:ään, minkä vuoksi myös nämä lainkohdat ovat tutkielman kannalta keskeisiä. Lapsenhuoltolain säännösten lisäksi tutkielman aineistona ovat lain esityöt ja erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö. Lisäksi lapsioikeuden peruseriaatteet ja alan kirjallisuus ovat apuna kysymysten tulkinassa.

Tutkielma alkaa johdannolla, jossa esitellään tutkielman aihe ja tarkoitus sekä tutkimuskysymys, -menetelmä ja aineisto. Toisessa luvussa käsitellään sosiaalisen vanhemman mahdollisuutta oheishuoltajuuteen. Tutkielman kolmannessa luvussa tarkastellaan sitä, millä edellytyksillä lapsi voidaan määrätä asumaan oheishuoltajansa luokse ja mitä asioita tuomioistuin harkitsee asumisratkaisua tehdessään. Neljäs luku käsittelee sosiaalisen vanhemman tietojensaantioikeutta. Viidennessä luvussa syvennyttään lapsen ja sosiaalisen vanhemman välille vahvistettavaan tapaamisoikeuteen. Jokaisessa pääluvussa keskitytään oikeuksien vahvistamiseen nimenomaan lapsen edun näkökulmasta.

Tutkielman keskeinen havainto on se, että tuomioistuimen tehdessä ratkaisuja sosiaalisen vanhemman asemasta, on aina huomioitava monen eri henkilön oikeudet ja punnittava niiden painoarvoa suhteessa toisiinsa. Suoraan laista seuraa, että lapsen etu on ensisijainen kaikessa päätöksenteossa. Kuitenkin merkitystä on myös sosiaalisen ja juridisen vanhemman oikeuksilla, jotka riitatilanteessa ovat usein ristiriidassa keskenään. Juridisella vanhemmalla on vahva perhe-elämän suoja, johon ei voida kajota ilman painavia perusteita. Toisaalta muun muassa EIT:n oikeuskäytäntö on osoittanut, että tietyissä tilanteissa myös sosiaalinen vanhempi voi saada EIS 8 artiklan tarkoittamaa perhe-elämän suoja.

Oheishuoltokysymyksen osalta keskeinen havainto on se, että oheishuollon määrääminen sosiaaliselle vanhemmalle riitaisissa tilanteissa vaikuttaa melko epätodennäköiseltä. Näin ensinnäkin siitä syystä, että lapsen edun mukaisena ei yleensä pidetä sitä, että lapsesta huolehtivien aikuisten välit ovat riitaiset. Jos aikuisten välinen yhteistyö ei toimi, se aiheuttaa lapselle ylimääräistä kuormitusta ja stressiä. Vaikka oheishuoltajaksi ehdotettu olisi oikein kelvollinen henkilö toimimaan lapsen huoltajana ja heillä olisi lapsen kanssa lämpimät välit, on riitainen tilanne perheessä todennäköisesti esteenä oheishuoltajuuden vahvistamiselle.

Toinen mahdollinen este liittyy huoltajien lukumäärään. Laki ei aseta estettä useamman huoltajan määräämiselle, mutta kahta useampi huoltaja voi vaikeuttaa huoltajien yhteistyötä ja lapsen asioiden joustavaa hoitamista. Kun huoltajia on useita, päätöksentekovastuu jakautuu. Tällöin riski erimielisyyksille kasvaa etenkin jo valmiiksi riitaisissa tilanteissa. Lisäksi on pohdittava, onko useammalle huoltajalle todella lapsen edusta lähtevä tarve.

Mikäli sosiaalinen vanhempi on ollut huoltaja jo ennen eroa tai tulee huoltajaksi eron jälkeen, voi ratkaistavaksi tulla kysymys lapsen asumisesta. Lapsenhuoltolain 9 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuimien voi päättää, että lapsen tulee asua hänelle määrätyn sijais- tai oheishuoltajan luona. Ilman oheishuoltajuutta lasta ei siis voida määrätä asumaan sosiaalisen vanhemman luona. Myös asumista koskevan ratkaisun on oltava lapsen edun mukainen ja lapsen tulee olla osallisena päätöksenteossa. On pyrittävä selvittämään, kenen tai keiden luona lapsi itse haluaisi asua. Lisäksi ratkaisua tehtäessä on lapsenhuoltolain 10 §:n 3 momentin mukaisesti otettava huomioon erityisesti lapsen ikä ja kehitystaso, lapsen luonne ja taipumukset, lapsen mahdolliset erityistarpeet, vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyys sekä vanhempien kyky ottaa yhdessä vastuu lasta koskevista asioista ja suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta.

Riitaisessa tapauksessa painoarvoa on jälleen annettava erityisesti lapsesta huolehtivien vanhempien yhteistyökyvylle. Tuomioistuimet ovat suhtautuneet juridisten vanhempien kohdalla vuoroasumisen vahvistamiseen torjuvasti silloin, kun vanhemmat ovat riitaiset. Vaikka lapsen asumista oheishuoltajan luona ei ole käsitelty korkeimmassa oikeudessa, voi tuomioistuinten kannasta päätellä, että näin olisi myös oheishuoltajien osalta. Näin ollen, vaikka muut asumiskysymyksen ratkaisuperusteet puoltaisivat asumista vuoroasumisen vanhemman ja oheishuoltajan luona, voi riitaisessa tapauksessa lapsesta huolehtivien aikuisten yhteistyön puute estää vuoroasumisen.

Tietojensaantioikeuden osalta lähtökohta on, että oikeus saada lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja kuuluu huoltajalle. Näin ollen oheishuoltajana toimiva sosiaalinen vanhempi saa lain nojalla tietojensaantioikeuden. Mikäli sosiaalinen vanhempi ei ole lapsen oheishuoltaja, hänellä voi kuitenkin lapsenhuoltolain 9 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella olla mahdollisuus tietojensaantioikeuteen. Hän ei kuitenkaan itse voi hakea oikeuden vahvistamista. Tietojensaantioikeus on mahdollista määrätä samassa laajuudessa kuin huoltajille, tai se voidaan rajata koskemaan vain tiettyjä asioita. Tietojensaantioikeutta vahvistettaessa on tarpeen miettiä, kuinka laajana oi-

keus saada salassa pidettäviä tietoja kannattaa uskoa kenellekin. Tietojensaantioikeus ei juuri-kaan kajoa juridisen vanhemman oikeuksiin, mutta sen sijaan on huolehdittava lapsen yksityisyydensuojasta.

Lapsenhuoltolain 9 c §:ssä on säädetty lapsen oikeudesta tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa. Lainkohdan nojalla lapsen ja sosiaalisen vanhemman välille on edellytysten täytyessä mahdollista vahvistaa tapaamisoikeus. Edellytyksenä on, että lapsen ja sosiaalisen vanhemman välillä on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde. Tutkielmassa havaittiin, että tällaisen suhteen syntyminen edellyttää tyypillisesti asumista samassa taloudessa lapsen kanssa ja päivittäistä osallistumista lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Myös lapsen omalla näkemyksellä suhteen läheisyydestä on vahva merkitys. Muista tutkielmassa käsiteltävistä oikeuksista poiketen, sosiaalisella vanhemmalla itsellään on lapsenhuoltolain 14 §:n 3 momentin perusteella mahdollisuus hakea tapaamisoikeutta. Riitaisissa tapauksissa hakijana todennäköisesti onkin juuri sosiaalinen vanhempi. Hakijalegitimaatio kertoo osin siitä, että tapaamisoikeuden vahvistaminen ei kajoa juridisen vanhemman oikeuksiin yhtä vahvasti kuin huoltajuuden jakaminen sosiaalisen vanhemman kanssa.

Tutkielma osoittaa, että riitaisissa tilanteissa oheishuoltajuuden saaminen ja siten myös lapsen asuminen sosiaalisen vanhemman luona ei useinkaan ole lapsen edun mukaista. Sen sijaan edellytysten täytyessä lapsen edun mukaisena voidaan pitää sitä, että lapselle vahvistetaan 9 c §:n mukaisesti tapaamisoikeus sosiaaliseen vanhempaan ja lisäksi vahvistetaan tietojensaantioikeus tarvittavassa laajuudessa. Tällöin lapsen ja sosiaalisen vanhemman välinen suhde säilyy riitaisesta elämäntilanteesta huolimatta. Tietojensaantioikeus varmistaa tapaamisten sujuvuuden ja lapsen turvallisuuden tilanteissa, joissa sosiaalinen vanhempi ei saa tietoja muilta vanhemmilta.

Sosiaalista vanhemmuutta koskevista kysymyksistä on kuitenkin vielä niukasti etenkin kansallista oikeuskäytäntöä. Syynä voi olla se, että sosiaalisen vanhemman asemasta pystytään usein sopimaan. Lisäksi sosiaalinen vanhempi voi itse hakea ainoastaan tapaamisoikeutta, mikä rajaa riitaisessa tilanteessa sosiaalisen vanhemman mahdollisuuksia tuomioistuinosuuteen. Lapsenhuoltolain uudistuksen mukanaan tuomat oikeudet ovat lisäksi vielä suhteellisen tuoreita. Tulevaisuudessa oikeuskäytäntö tulee mahdollisesti näyttämään, miten tuomioistuimet määrittelevät esimerkiksi vanhemmuuteen rinnastettavan suhteen ja miten ne ylipäätään suhtautuvat sosiaalisen vanhemman asemaan riitaisissa tilanteissa.